

**Varázsolás
rosszkedvünk
telében** Szentmártoni János: *Miféle földet*
– válogatott és új versek,
Orpheusz Kiadó, Budapest,
2014.

Ha jól számolok, Szentmártoni János esetében ma már tovább tolódott az emberélet útjának fele, az első komoly számvetés ideje. Amikor a még mindig ifjú ember elégedetlenül visszatekint az elhagyott napokra, végiggondolva a változtatásra ingerlő múlt jeleneteit; és amikor már szembe találja magát a mindenki-ben benne fészkelő maradandóság-vágy mérlegelő számvetésével.

Szentmártoni újabb versgyűjteményét és mellékelt válogatását átélve a számvevő és számvető tekinteteknek egymásba fűződő, egymást ellenpontozó, az elégedetlenséget a játszi elgyönyörködés színeivel keverő leírásaival találkozom. Maga az egész kötet ebből a keveredésből varázsolódik elő. Sajátságos ellentmondás: művészeti életünk egyik, személyében a kultúrát reprezentáló alakja költői magára és a világra tekintésében az állandó elégedetlenség szószólója. Azt bizonygatja, hogy a kötelező szerep és a költői beteltség egymásnak ellentmondóan élteti ezt a valójában magas szintű költői számvetést. Egyfajta szürkeség művészi megjelenítését teremt meg verseiben. És ez nem leértékelte a művek összképét, hanem éppen hogy egy nagyon is aktuális számvetés igen ritka, vallomásos bemutatása. Szentmártoni, aki gyermekfővel az őt környezetükbe befogadó mesterektől megtanulta a kertteremtés művészi módzatait, most önmagába nézve épp ennek a kertnek valamifajta intézményesített lehetetlenüléséről panaszkodik. Mer kétségbeesni amiatt, hogy egyszerre csak elveszítette a művészeti alkotás tökéletességének igénye a közérdeklődésre való törekvés valaha meglévő szereplehetőségét. Ő, aki valóban szervezői pozícióban ül le versének megfogalmazásához, őszintén beszélni kezd az érdektelenség lehangoló környezeti ártalmairól. Mintha Arany Jánost hallanánk főtitkári éve alatt panaszkodni. „Mostanában haldoklik bennem egy költő.”

És amikor mindezzel telítődünk, rájövünk, hogy Szentmártoni nem(csak) személyes elkeseredésének ad hangot, hanem egy közösség kulturális lehangolódását éli át, és a kultúrában „tehetetlenülés” tudatosodását vágja szemünkbe. Létfontosságú költői üzenet fogalmaz: az elkeseredés hangjait küldözi felénk. És mi, olvasói a legfájdalmasabbat olvashatjuk ki verseiből: bármelyikünk panaszkodhatna hasonlóképpen.

Az országban a mélyebb szellemi érdeklődés hanyatlásának valamilyen, szű által megrágott hangulatát fedezi és fedeztetni fel. Nem magát sajnálja; akiknek alkot, azokat figyelmezteti, hogy miként felejtik érdeklődésüket, majd pedig kultúrájukat magukban újjáéleszteni.

Döbbenetes figyelmeztetés hangzik a kötet szinte minden egyes mondatából. Magyarországon, ahol egy-egy lapszámnak, valamely versnek akár meg nem jelenése is országos izgalmat tudott a történelem során kiváltani, reményt és félelmet egyszerre, ma szinte a folyóiratok létét sem ismerjük már. Szentmártoni János nem érdeklődést akar felkelteni, hanem rádöbbeneni az érdeklődés vesztes lankadására. És ezáltal legmerészebb költőink közé emelkedik. Nem politizál, hanem a jelenlegi művelődési összhangzatot jellemzi verssoraiiban.

Ha ilyen kulturális közérzetű világ adatott számára, költeményeiben két irányban is szembefordul vele. Varázslóként korunk Weöres Sándorhoz kötődő poétikai vonulatához kapcsolódva ifjúsága valaha volt kertjét csodákkal telepíti be. Művelődésünk remény-szegett világába a remény metafizikai erejét vonzaná. Az élet mindennapjainak csodáira biztatásul hívja fel önmaga – és ezzel a világ – figyelmét.

Kevés költőnk tud ilyen pontosan rátalálni azokra a pillanatokra a napok egyformaságában, a hétköznapokban, amelyek felvidíthatják az embert. És felfedezi azokat az embereket, és versekkel feléjük fordulva a költőtársakat, akik példázattal szolgálhatnak, erőt adnak a mindennapi lét elviseléséhez. Társaságkedvelő költészetével az életigenlő ember képletét szorgalmazza, amelyik akkor is ragaszkodik az így megtalált pillanatokhoz, magatartásokhoz, amikor egyébként borúra hajlamos idők vesznek körül.

Mostani kötetében ehhez egy csodálatos varázslókészség is társul. Jól oda kell figyelniük, mert ez a fergeteges örömjelenlét elbűjtatva, ritka feltűnéssel jelenik meg, mégis meghatározó, példával szolgáló erőt visz verseibe. Ezek az eldugott, zugokban megbújó, mégis fergeteges varázsolások a múltat számba vevő-leíró, jövőt áttekintő versekben felülírják a bűbánatot világon elúrhódó erejét. Miféle földet akar? A kétségbeesett világból az öröm felé nyíló tekintet szabad kilátását varázsolja földi életünkre. Boszorkányos készséggel, bárha az elkeseredettség fájdalomával.

Kabdebő Lóránt